

آموزش بزرگسالان

اهداف آموزشی

- امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه:
 - مفهوم و اهداف آموزش بزرگسالان را توضیح دهند.
 - ویژگی یادگیرندگان بزرگسال را بیان کرده و با ویژگی یادگیری در کودکان مقایسه کنند.
 - اصولی که در آموزش بزرگسالان باید مورد توجه قرار گیرد را شرح دهند.
 - در طراحی برنامه آموزشی بزرگسالان، اصول آموزش بزرگسالان را بکار برند.

معصومه حاجی پور

مدیر مرکز آموزش بهورزی
دانشکده علوم پزشکی تربیت جام

مریم السادات شجاعی

مربی مرکز آموزش بهورزی
دانشکده علوم پزشکی تربیت جام

مقدمه

اجتماعی و فرهنگی جامعه و نیز از خصوصیات روانی و خودپنداری افراد متأثر می‌شود و در این مورد احساس هویت بزرگسالی از سوی خود فرد نقش عمده ای را بازی می‌کند. بنابراین هرگاه جامعه شخصی را از لحاظ اجتماعی، فرهنگی و خصوصیات فردی بالغ بداند و آن شخص نیز چنین تصویری از خود داشته باشد و با آن تصور از خود رفتار کند، می‌گوییم به لحاظ اجتماعی به بزرگسالی رسیده است. یک فرد بزرگسال که سرمایه انسانی جامعه نیز محسوب می‌شود نیز همانند دیگر گروه‌های سنی نیاز به آموزش دارد.

آموزش بزرگسالان مفهومی وسیع و گسترده دارد و شامل همه فعالیت‌های آموزشی و یادگیری بزرگسالان به شکل رسمی، غیررسمی و اتفاقی در زمینه‌های مختلف شغلی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، تربیتی، سبک زندگی و... می‌شود. هر یک از کشورها به دلیل یکسان نبودن شرایط تاریخی، سیاسی، اجتماعی و موقعیت جغرافیایی و با توجه به نیازهای خود در زمان حال و آینده و همچنین بر اساس امکانات مادی و معنوی

امروزه یکی از مسایل بسیار مهم در جوامع مختلف، آگاهی انسان‌ها و به روز شدن اطلاعات و دانش است تا بتوانند هرچه راحت تر و بهتر از عهده مشکلات و مسایل زندگی در ابعاد مختلف برآیند و با فناوری روز همگام گردند. آنچه در چند سال اخیر دانشمندان و نظریه پردازان آموزش را به خود مشغول داشته، طراحی سیاست‌هایی در زمینه سرمایه گذاری برای آموزش بزرگسالان به عنوان یک عامل اساسی در فرآیند توسعه فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کاملاً مشخص شده است. آموزش بزرگسالان توانمندترین ابزار هر جامعه برای تضمین توزیع صحیح و عادلانه منابع و یکی از موثرترین عوامل در تغییر رفتار و روزآمد کردن مهارت، توسعه تخصصی، بینش و نگرش منابع انسانی است. همچنین به عنوان کارآمدترین و کم هزینه‌ترین ابزار، جایگاه ویژه ای در سلسله مراتب برنامه‌های تحول دارد. از این رو در صورت محرومیت بزرگسالان فعال از آموزش‌های مورد نیازشان، این امر مانعی بر رشد نیروی انسانی جامعه و تداوم آن، مانع رشد و توسعه کل جامعه خواهد شد. به همین منظور آموزش بزرگسالان به بهره گیری از تجارب آنان و بارورسازی استعدادهای بالقوه شان در راستای ارتقای زندگی شخصی، حرفه‌ای، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی انجام می‌گیرد.

با عنایت به حساسیت و اهمیت آموزش بزرگسالان، امروزه نمی‌توان به راحتی انسان‌های بزرگسالی را پیدا کرد که فارغ از هر کاری فقط به دنبال آموزش باشند. به طور کلی شرایط و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی بزرگسالان همچنین وظایف و مسؤولیت‌های ایشان ایجاب می‌کند که برنامه‌های مربوط به آنان دارای مشخصات خاصی باشد.

مفهوم بزرگسال و آموزش او

مفهوم بزرگسالی از ابعاد مختلفی مانند: سن زمانی، روانی حرکتی، روانی زیستی، عاطفی و اجتماعی قابل بررسی است. این مفهوم در ارتباط با عوامل مختلفی تعیین و مشخص می‌شود و از شرایط اقتصادی،

- به عبارتی در حل مسایل بر علت‌ها متمرکز باشند.
- ضرورت ارزیابی تجارب را روشن کند.
- منجر به درک و پذیرش تغییرات زندگی شود.

عوامل موثر در یادگیری بزرگسالان

از نظر نولز بزرگسالان دارای ویژگی‌های خاصی هستند که لازم است این ویژگی‌ها در آموزش آن‌ها مورد توجه قرار گیرد:

- **نیاز به دانستن:** می‌دانند برای چه هدفی و منظوری دانش جدید را یاد بگیرند.
- **خود-مفهومی فراگیر:** یادگیری را خودشان هدایت می‌کنند، احساس مسئولیت دارند و خودارزیاب هستند.
- **نقش تجربه:** تجربیات منبع غنی برای خود شناسی است و با کوله باری از تجارب متفاوت موجب تنوع در گروه می‌شوند.
- **آمادگی یادگیری:** آماده فراگرفتن مطالب هستند، آن‌ها باید بتوانند مطالب فراگرفته شده را به طور موثر با موقعیت‌های واقعی زندگی هماهنگ سازند.
- **رویکرد یادگیری:** متمرکز بر مشکل محوری، زندگی محوری هستند.

خویش به توسعه بخش خاصی از آموزش بزرگسالان پرداخته اند. مطابق تعریف، آموزش بزرگسالان فعالیتی است سازمان یافته به منظور ایجاد جامعه در حال یادگیری از طریق انتقال دانش، ارزش و مهارت روز آمد به بزرگسالان، تا بتوانند در جهت تکامل و تعالی حرکت کنند و در سرنوشت جامعه خود از لحاظ اجتماعی، فرهنگی، بهداشتی، سیاسی و اقتصادی مشارکت فعالانه داشته باشند.

- بنابراین آموزش‌هایی که برای آنان لازم است باید:
 - زمینه‌های تداوم آموزش جهت تثبیت سواد و گسترش معلومات در زمینه‌های علمی، فنی، حرفه‌ای و بهداشتی را فراهم کند.
 - به بزرگسالان در جهت درک خویشتن، استعدادها، محدودیت‌ها و ارتباطات خود با دیگران کمک کند.
 - بزرگسالان را برای درک تغییرات سریع اجتماعی آماده کند.
 - به شناخت قدر و منزلت انسان، درک معنی زندگی و کسب خوشبختی نسبی کمک کند و باعث نگرشی پویا به زندگی شود.
 - مساله‌ها را به علت‌ها ربط دهند نه به علایم و رفتار،

• **انگیزه به یادگیری:** انگیزه درونی مثل خود باوری دارند. مضاف بر اهداف و ویژگی‌های ذکر شده، بزرگسالان دارای ویژگی‌هایی هستند که آموزش را برای آنان پیچیده و خاص می‌کند و باعث می‌شود اجرای روش‌های سنتی با وجود این شرایط، سخت و دشوار شود. برخی از آن‌ها عبارتند از: وسعت تجربه، نگاه کاربردی به مسایل آموزشی، وقت کم، فشار وظایف مختلف زندگی، خواهان رسیدن به هدف در آینده نزدیک، خواستار تغییر رفتار به جای گرفتن اطلاعات، اشتغال، دوری راه و پراکندگی، وابستگی به خانواده و...
برخی از تفاوت‌های ویژگی یادگیری در بزرگسالان و کودکان در جدول زیر بیان شده است.

اصول آموزش بزرگسالان

آموزش بزرگسالان، فناوری آموزشی، مفهوم، اصول، روش و هدف‌های خاص خود را دارد، به طور کلی با تجزیه و تحلیل معنای آموزش بزرگسالان می‌توان به وجود اصولی در مفهوم آن پی برد که برنامه‌های آموزش آن‌ها با توجه به این اصول خاص مطرح و اجرا می‌شود.

از نظر پژوهشگران برخی از این اصول به شرح ذیل مطرح می‌شود:

هماهنگی: اصل هماهنگی به این مفهوم است که رسالت‌ها و اهداف آموزش بزرگسالان لازم است با رسالت‌ها و اهداف کلی سازمان از یک سو و با خصوصیات نظام آموزشی جامعه از سوی دیگر هماهنگ باشد.

تداوم: اصل تداوم در آموزش بزرگسالان به این معناست که آموزش، پدیده ای مقطعی نیست و نباید پس از رسیدن به سن خاصی یا دوره آموزشی خاصی قطع شود. **انگیزش:** انگیزش یک تقویت کننده مثبت و اثرگذار است که در بزرگسالان با توجه به مشغولیت‌های ذهنی و شغلی آنان، لزوم آن از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود.

فشرده‌گی: این اصل بر لزوم فشرده بودن دوره‌های بزرگسالان تاکید دارد. در اغلب موارد زمان برای بزرگسالان فشرده است. از این رو آن‌ها نمی‌توانند در برنامه‌های آموزشی گسترده و دراز مدت شرکت کنند و ضرورت دارد برنامه‌های آن‌ها به شکل فشرده برگزار شود.

جدول تفاوت بین ویژگی‌های یادگیری کودکان و بزرگسالان به عنوان فراگیر

بزرگسالان	کودکان
خودشان تصمیم می‌گیرند که چه چیزی برای یادگیری اهمیت دارد.	برای تصمیم‌گیری درباره آنچه مهم است که آموخته شود، به دیگران تکیه می‌کنند.
لازم است که اطلاعات را بر اساس دیدگاه‌ها و تجربیات خود بازبینی کنند.	اطلاعات ارایه شده را بی چون و چرا می‌پذیرند.
انتظار دارند آنچه یاد می‌گیرند بلافاصله قابل استفاده و مفید باشد.	انتظار دارند که آنچه می‌آموزند در آینده دراز مدت مفید باشد.
تجربه زیادی دارند تا بر مبنای آن عمل کنند. ممکن است دیدگاه‌های ثابتی داشته باشند.	بی تجربه‌اند یا تجربه کمی دارند تا بر مبنای آن عمل کنند. ذهنیت خاصی ندارند.
یک منبع علمی قوی و با اهمیت برای آموزشگر و همچنین سایر فراگیران هستند.	یک منبع علمی قوی برای آموزشگر یا همکلاسی‌های دیگر نیستند.

داده شود در بحث‌های گروهی مشارکت و در مورد بسیاری از نقطه نظرات با مربی بحث کنند. کلاس آموزشی باید آینه جامعه ای باشد که معلم در آن فعالیت کند و دیدگاه‌ها و نظرات خود را در مورد کلاس و مباحث آموزشی منعکس کند».

تنوع: اصل تنوع تذکر می‌دهد یادگیرندگان بزرگسال دارای طیف متنوعی از شیوه‌های یادگیری هستند. مربی هرگز نمی‌تواند فرض کند همه یادگیرندگان تنها یکی از شیوه‌های یادگیری را ترجیح می‌دهند. بنابراین لازم است مجموعه ای از فعالیت‌های یاددهی یادگیری را تعیین کند تا بتواند به یادگیرندگان خود کمک کند متناسب با رویکرد ترجیحی خود با فعالیت‌های یادگیری روبرو شوند.

انعطاف: بزرگسالان دارای ویژگی‌های مختلف، نیازهای متفاوت، مشغله‌های فراوان و شرایط زندگی دوران بزرگسالی هستند، لذا مدرسان لازم است انعطاف بیشتری در زمان، مکان، سن، پذیرش و حضور داشته باشند. **احترام:** بزرگسالان قبل از اینکه بتوانند دانشی را که بدان نیاز دارند فرا گیرند، لازم است احساس کنند از طرف همکلاسان و مدرسان خود مورد احترام هستند.

اصل اختیار: مفهوم اختیار در مقابل مفهوم اجبار قرار دارد. آموزش بزرگسالان در اغلب موارد باید اختیاری باشد، زیرا عامل اجبار، نیروی منفی ایجاد می‌کند و افراد را به مقابله وا می‌دارد. در چنین حالتی آموزش بزرگسالان نمی‌تواند به طور واقعی اثرگذار باشد.

کیفیت: در آموزش بزرگسالان، هدف اساسی آموزش به جای انتقال صرف دانش از ذهن مدرس به ذهن فراگیران، باید گسترش توانایی‌های بزرگسالان برای یادگیری باشد، از این رو توجه به اصل کیفیت اهمیت فراوان دارد.

پویایی: در آموزش بزرگسالان از یک سو فراگیران در فرآیند آموزش و یادگیری باید پویا باشند تا بتوانند مسایل خود را به منظور دست یافتن به راه حل‌های مؤثر مطرح کنند، از سوی دیگر لازم است مدرس به شکل خلاق و پویا با مسایل آموزش بزرگسالان برخورد کند و جوانب مختلف برنامه را در نظر بگیرد.

یادگیری: یادگیری هدف نهایی و حاصل آموزش است. این اصل تاکید می‌کند که آموزش باید از انتقال صرف دانش، به گسترش توانایی فرد برای یادگیری تغییر یابد. **ضرورت:** بزرگسالان از طریق آموزش می‌توانند دانش و مهارت‌های خود را افزایش دهند و با آموختن نحوه یادگیری و تصمیم‌گیری می‌توانند در فرآیند مستمر رشد و بالندگی جامعه شرکت کنند و از این طریق بر محیط پیرامون خویش مسلط شوند.

تناسب: در اصل تناسب بخش اعظم آموزش بزرگسالان باید متناسب با نیازهای شغلی و زندگی ایشان باشد. بعد دیگر اصل تناسب، متناسب بودن آموزش‌ها با ویژگی‌های فراگیران است.

ارتباطات: به ارتباطات سازنده و مثبت میان فراگیران و آموزش دهنده تاکید دارد. برای اینکه آموزش کیفیت خوبی داشته باشد لازم است بین مدرس و فراگیر ارتباط خوب و مناسب برقرار باشد.

سودمندی: لازم است بزرگسالان آموزش‌ها را سودمند بدانند، در غیر این صورت از مشارکت در برنامه‌های آموزشی خودداری می‌کنند.

مشارکت: این اصل تاکید دارد که «به افراد باید اجازه

بحث و نتیجه گیری

از آنجایی که بزرگسالان مظهر توان یا ضعف هر جامعه‌اند و اندیشه مربیان جدید این است که هر چقدر جامعه سرمایه‌گذاری‌های بیشتری را برای پردازش بزرگسالان و تبدیل توان‌های بالقوه آنان به توان‌های بالفعل صرف کند، به همان اندازه نسبت نوآوری جامعه افزایش می‌یابد و از جهتی محیط پیرامون در سال‌های اخیر به سرعت در حال تغییر، توسعه و ظهور مسایل نوپدید، خاص جامعه امروزی بوده و به منظور پرورش و رشد علمی مردم و کارکنان که قادر به پاسخ‌گویی این تحولات باشند باید به ارایه و توسعه سیستم‌های آموزشی که با این رشد و توسعه و تغییرات محیطی سازگار هستند ادامه دهیم.

با توجه به اینکه در حال حاضر اغلب آموزش‌ها بر پایه محوریت معلم انجام می‌شود و در چنین آموزش‌هایی مسؤلیت کامل تمام تصمیمات در مورد عناصر برنامه درسی بر عهده مدرسان است. به نظر می‌رسد علت عمده چنین آموزش‌هایی می‌تواند عدم آگاهی مدرسان از اصول آموزش بزرگسالان و ویژگی‌های آن‌ها یا استفاده متوالی از شیوه‌های سنتی تعلیم در آموزش و پرورش دانست.

در نتیجه هر چه اصول آموزش بزرگسالان بیشتر رعایت شود بیانگر این موضوع است که مدرسان تمایل بیشتری به آموزش به شکل یادگیرنده محور دارند و آموزش دهندگان نباید در موازنه و ارتباط میان خود و آموزش‌گیرندگان از اصل فراگیر محوری غافل شوند و در شیوه ارایه مطالب در طی مراحل آموزش با توجه به نیازها و شرایط بیرونی و درونی به این موضوع توجه کافی داشته باشند و به جای یادداشت‌های از پیش تعیین شده و ذهن خود، بر رشد علمی فراگیران تکیه کنند. همچنین رعایت اصول آموزش بزرگسالان در برنامه‌ریزی و اجرای دوره آموزشی، ضمن تسهیل یادگیری فراگیران، منجر به توانمندتر کردن، ایجاد انگیزه بیشتر برای شرکت در دوره‌های آموزشی، افزایش بهره‌وری، به حداقل رساندن وظایف نظارتی و مدیریتی و رسیدن به نتایج و اهداف مورد انتظار می‌شود.

در واقع بدون ارضای این نیاز نمی‌توان انتظار داشت آنان انگیزه‌ای قوی برای یادگیری داشته باشند. از سوی دیگر احترام پدیده‌ای متقابل است و در یک فرآیند دو سویه حاصل می‌شود، بنابراین محیط و جو کلاس عامل بسیار مهمی در تقویت حس احترام به خود و دیگران است. **موفقیت:** موفقیت طلبی یکی از ویژگی‌های انسان است که دوست دارد در برنامه آموزشی خود احساس موفقیت کند و اگر به نتیجه مطلوب منجر نشود، سبب سرخوردگی می‌شود.

تابعی بودن: این اصل تابع اهداف جامعه است و با توجه به نیازهای مشخص فراگیران بزرگسال و برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و سلامت جامعه انجام می‌پذیرد.

ادغام: در آموزش بزرگسالان، آموزش‌های نظری و عملی به شکل مکمل یکدیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند. این وحدت و یکپارچگی شامل همه مباحث آموزشی در قالب یک برنامه سازمان یافته است.

همکاری: مبتنی بر همکاری سؤال‌هایی از جمله این که «چه کسی مسؤؤل است؟» و «چه کسی درباره محورها و زمان برنامه‌های آموزشی تصمیم می‌گیرد؟» مطرح است. اگر فراگیران بخواهند مسؤولیت یادگیری خود را بر عهده بگیرند، باید در تصمیم‌گیری درباره رشد علمی و حرفه‌ای خود جست‌وجو و در اجرای فعالیت‌های آموزشی نقش فعالی داشته باشند.

یادگیری فراگیرمحور

مجموعه‌ای از روش‌هاست که بر انتقال مسؤولیت‌پذیری یادگیری از معلم به فراگیر تأکید دارد. فراگیران به شکل فعالانه یاد می‌گیرند و انجام می‌دهند، آن‌ها همچنین بر رشد یادگیری مستقل خود تأکید دارند و نقش مدرسان نیز بیشتر تسهیل‌کننده است. رویکرد یادگیرنده محوری منجر به یادگیری مشارکتی، افزایش خلاقیت مدرسان، اظهار نظر کردن در بحث‌های آموزشی، افزایش فرصت‌های تجربه موقعیت‌های مختلف و افزایش تفکر جمعی و همچنین یادگیری لذت‌بخش‌تر و چالش‌برانگیز در بین فراگیران بزرگسال می‌شود.

آموزش مدرسان

- دوره‌های آموزشی خاص برای بهروزان جهت ارتقا و رعایت اصول آموزش بزرگسالان برگزار شده و برای تدریس در این دوره‌ها ازمختخصصان با تجربه ای که بر مشکلات اشراف دارند و می‌توانند نیازهای بهروزان را بر اساس اصول آموزش بزرگسالان برآورده کنند استفاده شود.
- از آنجایی که مربیان بهورزی دارای گنجینه ای از تجارب گرانبها در زمینه آموزش هستند نظرات و پیشنهادات آن‌ها در این زمینه مورد توجه قرار گیرد.
- برای آموزش کارکنان بویژه بهروزان و مراقبان سلامت، از روش یادگیرنده محور با در نظر گرفتن تفاوت‌های میان فراگیران، هدف دوره‌ها، تجربه و مهارت‌های مدرس و با توجه به ملاک‌های روش تدریس مطلوب، بهترین شیوه‌های تدریس برای بازآموزی پرسنل انتخاب شود.

آموزش بزرگسالان

- در برنامه ریزی آموزش، یادگیرنده در مرکز محیط یادگیری بوده و طراحی برنامه درسی با ویژگی‌ها و نیازهای او هماهنگ باشد.
- فعالیت‌های یادگیری ضمن توجه به سبک‌های یادگیری، فعالیت‌های یادگیری متنوع و منابع یادگیری تعاملی با ارایه چندگانه به منظور سازگاری با سبک‌های گوناگون یادگیری طراحی کرد.
- در برنامه ریزی آموزش استفاده از قابلیت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات به دلیل انعطاف‌پذیری بالا و صرفه جویی در وقت و زمان، می‌تواند مفید واقع شود.
- ارزشیابی در تمام مراحل یاد دهی یادگیری سازماندهی شود.

منابع

- ابراهیم زاده، عیسی. (۱۳۹۳). آموزش بزرگسالان تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ابراهیم زاده، عیسی و محمد داودی، امیرحسین. (۱۳۸۸). بررسی مؤلفه‌های آموزش بزرگسالان به منظور ارائه مدل مناسب در کشور، مجله مدیریت: رهبری و مدیریت آموزشی.
- افضل خانی، مریم و نجابت، سمیه. (۱۳۹۲). بررسی راهکارهای کیفیت بخشی به دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان و کارکنان اداره آموزش و پرورش شهرستان سمنان، مجله علوم تربیتی: رهیافتی نو در مدیریت آموزشی.
- جهان پناه، سیمین دخت. (۱۳۷۴). تحلیلی بر وضعیت آموزش بزرگسالان در ایران و جهان فعالیت‌های یونسکو در آموزش بزرگسالان، مجله تعلیم و تربیت.
- حسین پور، زهره و حشمتی نبوی، فاطمه. (۱۳۹۱). میزان رعایت اصول یادگیری بزرگسالان در اجرای برنامه‌های آموزش مداوم و اثربخشی این برنامه‌ها از دیدگاه پرستاران دانشگاه علوم پزشکی مشهد. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی.
- شیخی، مهرنوش. (۱۳۸۳). آموزش بزرگسالان ضرورت حیاتی قرن حاضر. مجله اقتصاد: تعاون.
- صباغیان، زهرا و اکبری، سهیلا. (۱۳۹۰). مبانی آموزش بزرگسالان. تهران: سمت.
- کاویانی، حسن؛ لیاقتدار، محمدجواد؛ زمانی، بی بی عشرت؛ عابدینی، یاسمین (۱۳۹۶). چارچوب نظریه کلاس معکوس: ترسیم اشاره‌هایی برای یادگیری فراگیرمحور. پژوهشنامه مبانی تعلیم و تربیت، ۷(۲)، ۷۸-۵۹.
- Knowles, M. S. (1950). Informal Adult Education. Shicago: Association press, 9-01
- Knowles, M. S. (1980). The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy, 2nd edn. New York: Cambridge Books
- Knowles, M. S. Holton, E. F, & Swanson, R. A. (2005). The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development. Sixth edition, Houston: Gulf Publishing Co

به این موضوع امتیاز دهید (۱۰۰ اتا). کدموضوع ۱۰۹۲۲ پیامک ۳۰۰۰۷۲۷۳۱۰۰۱. نحوه امتیازدهی: امتیاز - شماره مقاله. مثال: اگر امتیاز شما ۸۰ باشد (۸۰ - ۱۰۹۲۲)